

A madárcseresznye kártevői és kórokozói

A *Prunus*-félék sok kártevőnek és kórokozónak biztosítanak táplálkozási, szaporodási lehetőséget, illetve jelentenek aljzatot. Mégis az mondható, hogy a madárcseresznye, összehasonlítva a gyümölcsstermesztésben elterjedt különféle kultúrváltozataival, kevesebb károsítóval és kórokozóval rendelkezik. A legfontosabb kártevőket és kórokozókat célszerű az érintett növényrészek szerint csoportosítva tárgyalni.

A gyökéren, mint általános gyümölcsfa kórokozót a gyökérgolyvát okozó baktériumot (*Agrobacterium tumefaciens*) kell megemlíteni.

A cserebogárfajok (*Melolontha*, *Polyphyla*, *Anoxia* stb.) pajorjai a leggyakoribb gyökérkártevők közé tartoznak.

A gyökérfonalférgék (Pl.: *Pratylenchus penetrans*) a gyökerek golyvásodását és pusztulását okozzák.

A törzsön megjelenő rákos képződményt a *Pseudomonas mors-prunorum* nevű baktérium okozza.

Az akác-pajzstetű (*Eulecanium corni*) és a kaliforniai pajzstetű *Quadraspidiotus perniciosus*) a fiatal, elnyomott és legyengült fákat támadják meg, okozva azoknak sokszor a pusztulását.

A faanyagban a nagy kéregszű (*Scolytus mali*) és a püpos szű (*Anisandrus dispar*) megfeketedő menetei élettani és műszaki kárt is okoznak. A nagy farontó lepke (*Cossus cossus*) széles meneteivel a törzsben hasonló károkat idéz elő.

A kéregmoly (*Enarmonia Woerberiana*) hernyói a törzs alsó részén a kéregben meneteket készítenek, amelyek ott rákos duzzanatokhoz vezetnek.

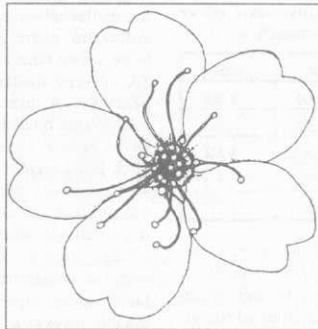
A taplógombák közül a sárga gévagomba (*Laetiporus sulphureus*) az idős fák kiülresedését okozza. Az elszáradt ágakon, elpusztult törzseken a rózsaszínes egyrétűtapló (*Daedaleopsis confragosa*) termőtestek nagyobb számban is előjönnek. A cseresznyefák speciális tap-

lógombája a cinóbertapló (*Pycnoporus cinnabarinus*).

A koronában a hajtásokon és ágakon a *Prunus necrotic ring spot* vírus okozza a nekrotikus gyűrűs foltosságot.

A törzsön fellépő baktériumos rákosodás és elhalás a korona vastagabb ágain is felléphet.

Az akác-pajzstetű és a kaliforniai pajzstetű az egészen vékony (1-2 éves) hajtásokon, ágakon is tömegesen elszaporodva a korona részleges vagy teljes pusztulását okozhatják.

(Szvetes Krisztián rajza)

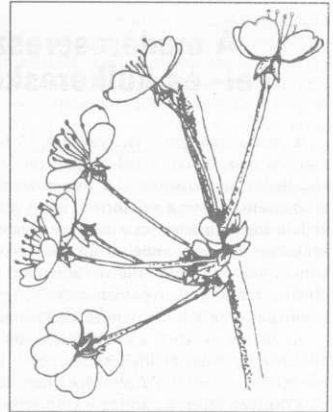
A *Taphrina cerasi* nevű bábaseprőt okozó gomba koronatorzulást és ágelhalást okoz.

Az elegyfaként ültetett vagy természetes úton jelentkező újulatot a vad erősen károsítja. Ezzel hátráltatja a fák növekedését és azok torzulását, pusztulását okozza.

A leveleken a különböző vírusok hatására foltosodás, elszíneződés és levéltorzulás lép fel.

A levélfoltosító gombák közül a (*Gnomonia erythrostoma*) és a (*Blumeriella jaapii*) okoznak elváltozásokat és részleges levélpusztulást. A levelek kilyukacsosodását a *Stigmia carpophila* nevű gomba okozza.

A fiatal zsenge hajtásokon és a leveleken a fekete cseresznye-levéltetű (*Myzus cerasi* spp. *pruniavium*) okoz

(Szvetes Krisztián rajza)

torzulásokat. A levelek összepödrődnek, erős kártétel esetén el is száradnak.

A cserebogarak nemzői rajzáskor szívesen fogyasztják a cseresznyefák leveleit, virágait és fiatal gyümölcskezdeményeit.

A lepkéhernyők közül a gyapjas lepke (*Lymantria dispar*), az aranyfű lepke *Euproctis chryssorrhoea*), az amerikai fehér medvelepke (*Hyphantria cunea*) és a téli araszoló (*Geometridae* család fajai) kártétele a lombzat részleges vagy teljes elvesztését eredményezheti.

A füstösszárnyú levélvarázs (*Caliroa cerasi*) meztelen csigáéhoz hasonló álhernyói a levelek kivázasításával okoznak a hajtásokon lombvesztést.

A virágokat a lombfogyasztó rovarok a levelekkel együtt rágják le, de mint jellegzetes virágkárosító a bundásbogár (*Epicometis hirta*) és az aranyos virágbogár (*Cetonia aurata*) a madárcseresznye fákat is felkeresi.

A gyümölcsben a cseresznyelégyc (*Rhagoletis cerasi*) álcái élnek.

A gyümölcs rothadását a *Glomerella cingulata* és a *Sclerotinia laxa* (= *Monilia cinerea*) nevű gombák esetenként tömeges méretben okozzák.

A madárcseresznye kártevői és kórokozói elleni védekezés erdőben csak az egyéb fafajok lombfogyasztói esetében alkalmazott anyagokkal és módszerekkel történik.

Dr. Varga Ferenc

A madárcseresznye bel- és külkereskedelme

A madárcseresznye faanyagának fő felhasználója a bútorsztalos ipar, illetve a belső építészet. A felhasználókhöz az elsődleges fűrésziparon és a furnér-üzemekben keresztül kerül a fűrészáru, illetve a színfurnér. Így a madárcseresznye kereskedelmének ismertetését a hengeres alapanyag értékesítésével szükséges kezdeni, annál is inkább, mivel – mint azt később látni fogjuk – a fűrész-, illetve furnéripari termékek értékesítése ebből a fafajból elenyészően csekély, így komolyabb tapasztalatokkal ezen a téren nem rendelkezünk.

Az utóbbi években a külföldi kereslet a madárcseresznye – általában az erdei gyümölcsfélések – iránt jelentősen megnövekedett, a belföldi fizetőképes kereslet csökkent, ezért ma ez a faanyag szinte kizárólag a külpiacra érkezik, elsősorban rönk formájában és kismértékben fűrészárúként vagy nyers parkettelként.

Az utolsó négy esztendő gyümölcsrönk exportforgalmát (amelynek legnagyobb részét a madárcseresznye teszi ki) az alábbi táblázat mutatja: (Az adatok m³-ben értendők.)

Ország	1992	1993	1994	1995
Ausztria	3 184	2 340	2 400	3 086
Németország	100	250	192	369
Olaszország	4 401	4 518	4 291	3 714
Egyéb	97	96	164	2
Összesen	7 782	7 204	7 047	7 171

Amint a fenti táblázatból látható, a rönk elsősorban a már hagyományosnak tekinthető olasz és osztrák piacon kerül értékesítésre, a német vevők általában csak a jobb minőséget, elsősorban a lemezipari rönköket keresik. A furnértermelésre alkalmas minőség becsülések szerint a teljes forgalom 8-10%-a.

A belföldi rönkforgalom a fentiekhez képest csekély, erre megbízható adatok nem állnak rendelkezésre. A következtetést csupán néhány nagyobb, fűrészáru bel- és külkereskedelmével foglalkozó kereskedelmi vállalat információja alapján lehet levonni.

Példaképpen álljon itt a Ligniwood Kft. elmúlt négy évi cseresznye fűrészipari termékek export értékesítési adata. (Az adatok m³-ben értendők.)

Termék	1992	1993	1994	1995
Fűrészáru	137	60	20	76
Parkettléc	21	41	-	-
Összesen	158	101	20	76

Még ennél is kevesebb a cseresznye fűrészipari termékek belföldi forgalma, az import mértéke pedig olyan csekély, hogy az értékelés szempontjából elhanyagolható.

Az eddigiek alapján részletesebben a rönkválasztékok értékesítésével érdemes foglalkozni. A választék export értékesítése során a minősítés alapja az osztrák szokvány (Österreichische Holzhandelsusancen), amely lemezipari ("F"), valamint fűrész "A", "B" és "C" minőséget határoz meg. Ettől természetesen kisebb eltérések az egyéni alkuk során előfordulhatnak.

Az árak kialakítása is az előbb említett minőségi meghatározások alapján történik, de egy-egy kisebb tétel esetén előfor-

dul az átlagár alkalmazása is. Ez alól csupán a lemezipari (furnér) minőség a kivétel, amikor nem ritka az egy-egy rönkre külön-külön megállapított ár. A kereslet növekedésével, különösen a lemezipari minőségénél, az árak emelkedését hozta magával, ami ennél a minőségénél az elmúlt években közel 30%-os emelkedést jelentett devizában. A fűrészipari minőségű rönkárak csak kisebb mértékben és elsősorban az "A" minőségénél voltak emelhetők. A "C" minőség ára már évek óta változatlan, de ebben a minőségi kategóriában gyakorlatilag minden értéket adó, a tűzfájal valamivel jobb minőségű 1,5 m-t meghaladó hosszúságú hengeresfa értékesíthető.

A jelenlegi export árak Ft³-ben (határparitáson) az alábbiak:

Furnér	Fűrész "A"	Fűrész "B"	Fűrész "C"
84 000 – 120 000	40 000 – 50 000	25 000 – 30 000	15 000 – 16 000

A fenti árakat látva nem lehet azon csodálkozni, hogy a hazai elsődleges faipar ma még nem, vagy csak rendkívüli esetekben tudja megfizetni a termelők vagy kereskedők árigényét. A magas áraknak és a biztos piaci elhelyezhetőségnek van egy nagyon kellemetlen és az erdőgazdálkodók számára kedvezőtlen mellékhatása is. Ez pedig a falopások megszaporodása. Az erdészeink egyre gyakrabban találják szembe magukat azzal, hogy a még fahasználattal nem érintett erdőrészekből hiányzik egy-egy madárcseresznye, különösen azok szép, ígéretes példányai. A tuskó és az otthagytott koronarészek árulkodnak a fatolvajok munkájáról. Az erdőgazdálkodó kezében rendkívül kevés marad az ennek megfékezésére, a rendezési vizsgálatok pedig legtöbbször eredmény nélkül zárulnak. Az erdőgazdálkodó lehetősége pedig az, hogy az elhasználatok során minél inkább igyekezzen a méretesebb faegyedek kitermelésére, hogy ezzel is csökkentse a későbbiekben várható veszteséget, kockáztatva ezzel azt, hogy a populáció elszegényedik.

(Szöveges Krisztián rajza)

A megoldás az lenne, hogy az egyes erdeinkben mesterségesen növeljük a madárcseresznye egyedszámát, vagy ahogy ezt számos külföldi példa mutatja, célállományok kialakítása, ahol a fokozottabb őrzés megvalósítható.

Ha prognózist kellene adni, bátran kijelenthetjük, hogy a madárcseresznye faanyaga rövidebb és hosszabb távon is a keresett és a magasán értékelt faanyagok közé fog tartozni, hiszen ma, és még néhány évtizedig, a magyar erdőkből nagy mennyiség nem termelhető ki. A kereslet várhatóan tovább emelkedik, sőt remélhetőleg nem is sok időnek kell eltelti ahhoz, hogy a belföldi vevők is elfogadják a kialakult piaci árakat.

Pfeifer Zoltán

HOZZÁSZÓLÁS:

Az erdő cseresznyéje

Örvendtes, hogy nálunk is szó lehet egy-egy fáról, mint az év fájáról. Ebbe talán az is befér, hogy Ő, nálunk most a Cseresznye, hogyan és mennyiben az erdő fája is egyúttal. Erdőbeli helyét és szerepét szeretném ugyanis bemutatni, már amennyit megtapasztaltam belőle, esetleg azt is, amire még kíváncsi vagyok, vagy leszek a jövőben.

Az erdőnek úgy van cseresznyéje, mint bükkje, tölgye, galagonyája, vargánya, gilisztája, ásbékájája, ugróvillása, fűrkészdarazsa, meztelenségijája, kukija, peléje, denevére, turbánlilioma, ciprusmohája, bükkása stb. van, vagy ha nincs, akkor kellene lennie. Az erdőt a mérsékelt övben legalább kétezer populáció önszervezett élelmi hálózata (és talaja, szivárgó vize, levegője) jelenti, amely élelmi hálózatnak egyik lánscsoma a cseresznye. Amelyek erdőben tehát volt, s lehetne is cseresznye, de nincs, az az erdő cseresznye-hiányos, és emiatt beteg.

A cseresznye az élelmi hálózatban táplálkozási egység formájú populációként foglal helyet, vagy ilyen populáció töredékékként, ha a populáció sérült. Ép, egészséges a populáció akkor, ha

1. a csíráképes magtól a korhadó fatörzsig minden korosztálya megtalálható egy bizonyos (pontosan most még nem megállapítható, de megközelítőleg egy és fél ha közötti) területen;

2. változatossága fakadási, virágzási és terméserési időre, terményszágra és színre, sarjadzási képességre, törzsalakra, kéregszínre, magassági növekedésre, árnyékűrűre stb. elég nagy, de legalábbis észrevehető;

3. a megporzashoz szükséges rovarpopulációk (például méhek) léteznek és egészségesek;

4. a növekedéshez, termésképzéshez szükséges tápanyagok felvétel állapotban és elegendő mennyiségben rendelkezésre állnak;

5. az anyagcseretermékeiket (virágpör, szirmo, termés, levél, elhalt ág és törzs) lebontó populációk (gombák, rovarok, férgek, atkák stb.) léteznek és egészségesek;

6. odvas törzsei révén helyet ad az erdő egészségéhez nélkülözhetetlen madarak, rovarok, emlősök stb. számára;

7. az egyedek születésének és halálának, táplálkozásának és táplálékká válásának, új helyre telepedésének és régi helye földadásának egyensúlya következtében a populáció állandó;

8. az erdő élelmi hálózata is és a Bioszféra tápanyagkörforgalma is állandó, mégpedig a tartós létezési feltételeknek megfelelő szinten.

A cseresznyének néhány kivételtől eltekintve minden erdő élelmi hálózatában helye és szerepe van. Ezek a kivételek a következők: a legszárazabb helyeken a sajrmeggy váltja föl, ott ő látja el az erdő cseresznyéjének szerepét. Az ártéri és ligeterdőkben a zselencemeggy „helyettesíti”. Láperdőkben, vagy a rendszeresen előtört területeken sem a cseresznye, sem helyettesítői nem létezhetnek.

Jelenleg, a fatermesztés céljából kialakított egykorú állományokban vagy a sztelek, vagy a második koronaszintben található, bár egy ideig lépést tarthat az első koronaszinttel is. Ebből következtethetünk arra, hogy a természetes (a többek között elegyes és vegyeskorú faállományokkal rendelkező) erdőkben is az alsóbb szintekben helyezkedett el. Az is valószínű, hogy a klímán (optimális) erdőállapothoz közelebb kevesebb példány lehetett belőle területegységenként, mint valamilyen sérült vagy regenerációs állapotban.

Cseresznyére, s egyéb elegyfa, meg lebontó populációk sokaságára, s ezek önszervezett együttműködésére azért van szüksége az erdőnek, mert egyetlen fa populáció, különösen annak egyetlen korosztálya nem tudja előállítani, megőrizni, szükség esetén regenerálni léfeltételeit. Egyetlen fapopuláció nem elég hatékony a talaj kialakításához, megköntéséhez, regenerációjához, a szükséges mikroklíma megteremtéséhez, a számára nélkülözhetetlen tápanyagok körforgalomban, örvénylésben tartásához, az eróziós hatások ellensúlyozásához. A Föld kihűléséből következő környezeti változások néhány millió éve olyan eróziós folyamatokat gerjesztenek, amelyeket ember nélkül még az érintetlen ökoszisztémák, többek között az őserdők összefüggő burka sem tudna kivédeni. (Ember, s erdő az erdők élelmi hálózatának, a többi populációnak a kiegészítésére jött létre az evolúció során, és csak tudatlanságból, tévedésből tettük, vagy tesszük ma is az ellenkezőjét.)

Fontos, eddig föl nem tett kérdés, hogy mi módon egészíti ki és segíti a cseresznye a többi populációt, hogyan járul hozzá az élelmi hálózat, mint motor tápanyagörvénylést gerjesztő hatásának erősítéséhez, az erdő, a Bioszféra, s ezen keresztül közvetett módon, saját tartós létezési feltételeinek előállításához.

Egy cseresznyepopuláció önmagában, ugyanúgy mint bármely más élőlénypopuláció, csak egyirányú anyag-, energia- és információáramot tud katalizálni. Széndioxidot, folyékony vizet és egyéb tápanyagokat vesz föl, s ezeket elhalt szervesanyagává, oxigénné és vízgőzzé átalakítva adja tovább. A cseresznye azonban nem teljesen azonos tápanyagokat vesz föl, nem teljesen azonos helyről, nem teljesen azonos anyagokká alakítja át őket, s nem teljesen azonos időben teszi mindezt. (Erre utal a synökológia Ga-uzé elve, amely szerint két azonos funkciójú populáció nem lehet egy ökoszisztéma tagja.)

Az erdő élelmi hálózatának az ad másodfokú katalizátor hálózat, ökoszisztéma-motor jelleget, hogy minden populációja tud valamit a tápanyagok örvénylésben tartásához, amit a többi nem, s ezek a képességek az önszervezettség révén összeadódnak. Az előbb említetteken kívül amit az egyik fölépít, azt a másik lebontja, amit az egyik átalakít, azt a másik (vagy több másik) visszaalakítja. A többiekével hasonló képességeknek, az átfedő tulajdonságoknak pedig részben a különbözőbb eredetű sérülések, s a regeneráció idején van fontos szerepük, részben pedig tartalék tulajdonságokként a szélsőségek kivédését, a stabilitás növelését szolgálják.

Az az élelmi hálózat, amelynek cseresznyéje is van, az jobban őrzi talaját az erózióval szemben; többféle, s nagyobb mennyiségű tápanyagot tud örvénylésben tartani; többféle, s nagyobb mennyiségű predátor- és lebontó populációt tud befogadni, táplálni, s velük együtt hatékonyabban tudja állandóságát fenntartani. Minden cseresznyéből táplálkozó baktériumot, gombát, férget, izeltlábút, madarat, emlőst persze most még nem tudunk fölSOROLNI, de remélhetőleg ez a számbavétel is megkezdődik a cseresznye évében.

A cseresznye gyümölcse nekünk is tápláléku szolgál. Ezt eddig csak úgy tehet, hogy a kiirtott erdő helyén létesítettünk gyümölcsöst, s oda oltványokat telepítettünk. Létréhozható lenne azonban erdőszéli gyümölcsös is, ahol a vadon kelt cseresznye (és alma, körte) magoncok, vagy átültetett csemeték egy részét oltánánk be nagyobb gyümölcsű fák ágaival, rügyeivel. Így tehetnénk szert erdőre is, gyümölcsre is.

A cseresznye ráadásul szebbé is teszi az erdőt. Tavaszi virágzó zöme, őszi levélzöldszíneinek orgája is kiegészíti az erdő színpompáját. Lehet majd szó akár az év erdejéről is: melyik a gazdagabb, az egészségesebb, melyik nevezhető kevésbé hiányosnak.

Agócs József